

operam tecum omnibus officiis certando, ut intelligas te non male meis fouendis adiuuandisque tuam operam studiumque posuisse.

Datum Pragae, XXIII. mens. Octob. XIC.

Tui studiosissimus

Jo. Michael Brutus.

Kivül: Clarissimo Viro D. Carolo Clusio, amico et Domino omni studio mihi et obseruantia colendo. Francofurti.

Clusius jegyzete kivül: 1589. Jo. Mich. Bruti. Praga, 23. Octobris. Accepi Francoforti 4. Novembris. Respondi 6. Decembris.

(Eredetije pecsét nélkül Vulc. 101. jelzettel.)

2. Bécs, 1590. aug. 20.

Clarissime ac praestantissime vir, mihi plurimum colende atque obseruande.

Clarissimus uir, Lubetius, multis tibi, ut audio, amicitiae et necessitudinis uinculis deuinctus, ut est non iuris solum, sed officii, probitatis, humanitatisque consultissimus, suis litteris me nuper certiore fecit de parui pueri nepotis mei obitu, adiectis multis ex interiore philosophia praeceptionibus, quibus conceptum animo dolorem ex tanta facta iactura abstergerem. Credo ex pueri ingenio, quo nihil fuit suauius, aut amabilius, facta coniectura, suspicatum esse, imparem me dolori ferendo fore. Neque in eo est omnino falsus. Certe neque diurno rerum usu parta prudentia in tam longo uitae cursu; neque iis artibus excultus animus, quarum fructus est, contemnere, quae in nos tela parum aequa fortuna intenta habet, aequae atque eius grauissima ac prudentissima monita uindicare a summo dolore potuerunt. Ad eas litteras ita respondi, ut quo illi tuto reddantur, in summa tua humanitate omnem spem repositam habeam. Itaque te maiorem in modum, si id modo poteris, rogo atque oro, ut simulatque dabitur tibi tabellarii facultas, qui Argentoratum eat, cures meas has litteras perferendas, quas qui tibi reddet, quattuor idem coronatos numerabit, quos Lubetius Morellio viro optimo deberi ait, apud quem puer in conuictu fuit. Eos quidem, si una cum litteris curabis Lubetio numerandos, rem mihi gratissimam facies. Qua de re ut paucis tecum agam, facit eximia mea de tua uirtute opinio; quae quidem est tanta, ut in officio persoluendo, plus te uoluptatis, quam qui per te eo subleuatur, haurire consueueris. Hic in magna sumus expectatione Gallicarum rerum, quarum ut felicem exitum speremus, facit uere Christianissimus et fortissimus rex, quem deus uindicem, atque ultorem sceleratorum hominum, et inuetae per tot saecula ab impiis tyrannidis in Christianum orbem, aeterno suo consilio delegit. Vale, Clarissime vir, et me, ut pridem coepisti, de meliore nota amare pergas.

Datum Vienna, 20. Aug. CIO. IO XC.

Tui studiosissimus atque amantissimus

Jo. Michael Brutus s.

Kivül: Clarissimo atque excellentissimo viro, domino Carolo Clusio d. atque amico mirimum colendo atque obseruando. Francofurtum.

Clusius jegyzete: 1590. Jo. Mich. Bruti. Vienna 20. Aug. — Accepi Francofurti 5. Sept. vet. Calend. — Respondi 15. Novemb. eodem.

(Eredetije pecsét nélkül Vulc. 101. jelzettel.)

3. Bécs, 1591. febr. 12.

Clarissime vir, mihi plurimum colende atque obseruande.

Sero, sed aliquando tamen, litteris tuis respondebo, id quod spero, te pro singulari tua humanitate in optimam partem accepturum. Occupationibus enim grauissimis districtus, ex meo sensu facta de aliis coniectura, non temere soleo litteris amicos lacessere, quos occupatos esse intelligo, nisi quid accidat, quare magno etiam cum eorum incommodo, sint interpellandi. Ut enim deesse scribendi officio, cum id occasio requirit, inhumanum est: ita est diffluentis otio et plane cessantis, crebris litteris, nullo subiecto argumento, unde fides sit fuisse necessario scribendas, amicos a grauioribus rebus, saepe quae sint rectis hominum studiis iuuandis, auocare. Quoquidem in genere ita tu excellis, ut qui tibi intempestiuis litteris obstrepat, is non in te magis, quam in multos, de quibus non cessas doctissimis tuis scriptis bene mereri, uideatur peccare. Quod adeo amanter atque accurate, quae tua humanitas est, sis omnia exsecutus, de quibus tecum meis litteris ageram, propterea minus multis uerbis tibi gratias ago, quod te scio, eorum quae praeclare agis, nullum uberiorem fructum exspectare, quam qui a recti animi conscientia suppedatur. Nepotis interitum, optimae spei, atque indolis pueri, si ille interitus modo, et non certus potius in coelum ascensus existimandus, ita tuli, ut quod aegre possem ab animo impetrare, saucio acerbissimo sensu doloris, a ratione impetrarem, cui malui acceptum referre, quam tempori, a luctu et maerore reuocatum animum. Accidit hoc uero, rei exitum, qui secutus est, animo praesagienti, tum ex pueri habitu, tum ex anni ratione facta coniectura, cuius rei testes meas ad te scriptas litteras habes, ad quas te reicio. Sed de filio hactenus: de patre nunc solliciti sumus, ita iamdiu eius desiderio languentes, ut causam diturni silentii quaerentibus, nihil non triste occurrat, aetas grandis, belli tempus, quo Gallia ardet, hominis condicio inter telorum et tormentorum fulmina uersantis. Fuget sollicitudinem, quod clariss. v. Lubecius ad me scripsit, cum est illi nuncius de morte filii allatus, quam impotenti animo tulit, non bene ualuisse; cum ad conceptum animi dolorem, generi et filiae cura accederet, quos ut Lutetia, saluis rebus, educeret, magnopere laborabat. Quae cum ita se habeant, gratissimam nobis rem facies et te dignam, si ad eas litteras, quas hac de re ad d. Lubecium scribo, tuas addes, et uirum optimum et sua sponte ad omnia humanitatis officia propensum rogatis, ut si quid de homine audiuit, quod uix est hoc tempore sperandum, ne grauetur nos facere certiores, ita paratos animo, ut quidquid illi euenerit, totum ab eo agnoscentes, a quo nihil manare non optimum potest, simul aequi et boni facturi. Nos quidem suspicabamur, quo propius filium esset, apud Lingonas receptum quaesisse: sed hoc ipsum filii audita mors multo incertius reddidit. Valeas, clarissime vir, et tua et reipublicae, causa diu laetus, atque incolumis; quod ut tibi diuturnum sit, deum immortalem etiam atque etiam oro.

Datum Vienna pridie Idus Febr. CIO IO XCI.

Tui studiosissimus
Jo. Michael Brutus s.

Kívül: Clarissimo atque excellentissimo viro domino Carolo Clusio domino atque amico mihi plurimum colendo atque obseruando. Francfortum.

Clusius jegyzete: Jo. Mich. Bruti. Vienna pridie Id. Febr. novo calc. ad meas 15. Novembr. vetere. Accepi Francoforti 26. Febr. Respondi 4. April.

(Éredetije kívül papírpecséttel Vulc. 101. jelzettel.)

4. Bécs, 1591. aug. 12.

Clarissime vir, mihi plurimum colende

Singularis meus in te amor, tua ergo me eximia uoluntas mihi spem faciunt, meam apud te commendationem neque leuem, neque uulgarem futuram, ubi aliquem statuam tibi omnium hominum officiosissimo commendandum: unus enim es cum paucis, ut mihi semper meis in rebus es uisus, qui in benigne faciendo fructum unum speres te ex animi tui conscientia referre uberrimum, ubi datur occasio de uiro bono, honesto, atque industrio bene merendi: cuiusmodi cum semper Pierius meus se esse ostenderit, dignus certe uir, propter morum probitatem, atque industriam, quem omnes ament, atque in luculentiore re esse uelint, ausus sum illum tibi non commendare solum, sed de meliore etiam nota commendare. Est uero illius non speciosa et ad tempus fucata, atque dissimulata uirtus, sed in qua una uiri boni ueram commendationis causam agnoscant, ut etiam si tantum non assequar uerbis hunc tibi hominem commendando, quantum cupiam et uelim, audeam te ad illius probitatem, pudorem, modestiam reicere, quam ita in primo statim suo congressu, et sermone prae se ferret, ut sperem te ita statuere, ad tuum studium fauoremque promerendum nulla illum maiore atque accuratiore commendatione eguisse. Quibus in rebus te sibi adesse uelit, ita ab ipso cognosces, ut sperem te intelligere, ex iis ipsis rebus, uirum bonum, fidei, atque officii amantem tuo consilio atque auctoritate iuuandum promouendumque suscepisse. Vale, Clarissime vir, et ut iam pridem coepisti, amare pergas.

Datum Vienna 12. die mensis Augusti ClO. Id. XCl.

Tui studiosissimus

Jo. Michael Brutus s.

Kívül: Clarissimo Vir Domino Carolo Clusio, Domino atque amico mihi plurimum colendo atque obseruando. Francfortum.

Clusius jegyzete u. o. 1592. Jo. Mich. Bruti. Viennae 12. Aug. novi. Accepi Francoforti 3. Septembr. per Pierium. Respondi.

(Éredetije papírpecséttel Vulc. 101. jelzettel.)

Közli: Dézsi L.

BENKŐ JÓZSEFRŐL.

Eme hánytvetett életű derék tudósunk életéhez szolgálhat némi adalékul az alábbi pár sor, melyet Benkő egyik kortársa és tisztelője Bartha Miklós, a dévai főreáliskola tanári könyvtárában lévő »Transsylvania« borítékára annak idején feljegyzett:

»Benkő Josef Sirhantja

Olsa quieta precor tutâ
requiescite in Urnâ

Et sit humus Cineri, non one-
rosa, tuo.

Symboluma volt:

Terrar dum prosim.

Had vájjam én (Malomkő)
tsak hogy használjak

Istenek! születik é még nem —
hogy Benkő Josef — de hozzá
közelített is. Arany fészku szegény
Hazánkba?»

Az előbbivel szemben olvasható ez:

»En aloll irt láttam, mint Enyeden tanuló Benkő Jósefet, midőn
akkori professorai a Collegiumnak.

1. Nemegeyi János.
2. Benkő Ferentz.
3. Bodola János.
4. Benke Mihály.
5. Mohai Károly,
6. Kováts József,
7. Herepei Adam a Collegium thecájába le vett *kalappal* kísérték fel.
Bartha Mihály.«

Közli: TÉGLÁS IMRE.

BOD PÉTER »NOCTES HEVIZIENSES« CZ. GYŰJTE- MÉNYÉNEK TARTALMA.

Bod Péter életéről és munkáiról Horányi Elek irt Bod halála után (1769. márcz. 2.) pár évvel (1775) és itt tizenhárom nyomtatott művének felsorolása után a kiadatlanok között »Collectiones variae sub titulo: Noctes Hevizienses«-t említi. Horányi tehát ismerte, hogy a kérdésben forgó mű: »Noctes Hevizienses« különböző darabok gyűjteményéből áll.

Horányi után Benkő József csakhamar a »Transsilvania generalis« II. kötetében (1778) bővebben adja címét: »Noctes Hevizienses, seu monumenta quaedam ad historiam ecclesiasticam et civilem pertinentia« s rögtön a következő pont alatt Bodnak egy másik művét említi: »Vesperae Hévizzienses, collectiones variae.« Ezen utolsót »Vesperae Hévizzienses« Döbrentei Gábor is említi Bod kézíratai között, de a Noctes Hévizzienses-ről nem szól. (Erdélyi Muzeum 1817. VII. k.) Fábri Pál a Közhasznu ismeretek tárában II. k. 1831. megint a Noctes Hévizzienses-t említi, de a Vesperae-ről hallgat, míg Salamon József Erdélyi Predicatori Tár III. füzetében újból a Vesperae-ről szól s a másikat nem említi, ha csak a

nyomban utána következő »Polycarpus, sive monumenta varia« című művet annak nem tekintjük és vesszük.

Horányi és Benkő kétség nélkül látták és ismerték a Noctes Hévi-zienses-t, míg a későbbi írók, kik Bodról és műveiről azok után és azok nyomán írtak, már nem látták s nem is ismerték s így elveszettnek tartották.

Gróf Mikó Imre »Bod Péter élete és munkái« (1862. Pest) című munkájában a Noctes Hévi-zienses és Vesperae Hévi-zienses-ről írja: »különböző gyűjtemények. E két műről ennél több felvilágosítást sehol sem lehet kapni.«

Legújabbán Sámuel Aladár selyei (Maros-Torda megye) ev. ref. lelkész írta meg Bod Péter életét s kiadta a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság, Budapest, 1899. Azonban az ő fáradhatatlan kutatásait sem követte siker s így az elveszett művek közé sorozta.

*

Kutatásaim közben egy 4-r. kézirati kopott, rongált, megcsonkított könyv került kezembe 1—138 lapszámozással, végén csonka. Írásjellege 1800 elejére mutat. Első részén 1—57. lapon Bánffi Dénes szerencsétlen eseménye van leírva: Bánffi könyörgő levele a fejedelemhez, a tanácsurakhoz 1674. nov. 18. Kolozsvár, továbbá az erdélyi rendekhez. November 23-án ismét a fejedelemhez. Előbb tiszteletes Tiszabecsi Gáspárt (ref. püspök) és a tanácsurakhoz tiszteletes Tolnai Istvánt, Sárpataki Mihályt és nemzetes Pollyák Jánost »bocsátotta reménykedni« ezek által várván a fejedelem kegyelmességét. Következik ezután a liga határozata nov. 17. 1674. Status et ordines trium nationum regni Transsilvaniae in Congregatione; memoriale, a 31 vádpont. Datum Albae die 5-a mensis Decembris in generali congregatione nostra ao. 1674. extradatum per magistrum Martinum Sárpataki illustr. Dni D. principis Transsilvaniae protonotarium. — Bánffi Dénes resolútiója a vádpontokra. Bethlen, 7-a Dec. 1674.

*

A könyv 59. lapján nem kis meglepetésemre s rendkívüli örömmre e nagy betűkkel írott sorok tűntek szem elébe:

»NOCTES HÉVI-ZIENSES HISTORICAE seu monumentorum publicarum ad historiam Hungariae et Transsilvaniae civilem aequae ac ecclesiasticam facientium collectio.«

Következő darabokat találtam benne:

I. Eiulatus Transsilvaniae ad omnes Christianos contra Turcas obsidentes Varadinum in Junio (Julio?) 1660 et 27 Augusti occupantes. Ezen pont alatt a II. Rákóczi György, Rédei Ferencz, Barcsai Ákos és Kemény János fejedelemségek alatt történt események és Erdély szánandó sorsa romlása van lefestve. Óva inti a munka végén a keresztyén világ fejedelmeit, leginkább a római birodalomét, különösen pedig a magyarokét, kiket legközelebb ér és fenyeget a tűz, az égés, hogy a főrendek elővigyázattal legyenek a jövőre és a mi szerencsétlen példánkon okulva, óvakodjanak további veszélynek kitenni a keresztyénség ügyét, sőt inkább

minket, kik mindenfelől ki vagyunk téve a megsemmisítésnek, pártolásokkal, segélyökkel támogassanak.

Ezen 30 negyedrért lapra terjedő (60—90 lap) munka kiadatott-e nyomtatásban, nem tudom, kutatásaim még eddig nem vezettek nyomára.

II. *Manifestum* ratione malecontentorum et exulantium Hungarorum circa annū 1678 publicatum. Universis orbis christiani regibus, principibus, rebus publicis, totius Sacri Romani imperii statibus et ordinibus, gemiscentibus denique sub oppressionum pondere infelicitis Pannoniae civibus in sempiternam memoriam.

Apafi Mihály erdélyi fejedelem az Erdélybe menekült »bujdosó magyarok« ügye támogatására ragadott fegyvert s indult ki július havában 1678. S ugyanekkor adta ki »latin nyelven írt drastikus manifestumát, melyben keserű ékesszólással előadva Magyarország elnyomását, elmondja, mint fogott az elnyomott Magyarországért Bocskai, Bethlen Gábor és Rákóczi fegyvert, mennyi vér ömlött már, s kijelenté, hogy ezek nyomdokát követve, ő is mint magyar, fegyverhez nyult, hogy az elüldözött menekülteket hazájokba vissza tegye s a nemzet eltiprott szabadságát helyreállítsa.«¹

Ezen manifestum hely és évszám nélkül jelent meg, 4-r. A—B, 2 ív = 8 számozatlan levél, megvan a gr. Teleki könyvtárban, 1571. szám alatt.

Ugyanezen manifestum újabb kiadása ugyanezen Teleki könyvtárban Marosvásárhelyt 1464 könyvtári szám alatt. (Kolozsvár, 1681.)²

Különbség a kettő között csak annyi, hogy ezen 2. kiadás néhány sorral meg van bővítve, melyben a töröktől kért protectio s annak ismeretes túlkapasai miatt a szabadságot féltő kedélyek aggodalmát kívánja eloszlatni Apafi. Mert erős esküvel biztosítja a török adott Athnaméjában,³ mely kezei között van, hogy a magyarok minden szabadságát szentül megőrzi s szilárdan igéri, hogy az ország határait nem bántja, várait, erősségeit, városait el nem foglalja, polgári és egyházi szabadságait a maga teljességében meghagyja s ezeken kívül templomok és iskolák építését is megengedi. Ezen diploma, vagy Athname alakja és fontosságára nézve épen olyan, mint a milyent kívántak elhunyt nagy főrendeink is, mint Lippai György, esztergomi érsek, gr. Wesselényi Ferencz, Magyarország palatinusa, Zrínyi Miklós és Péter grófok, Dalmácia, Horvátország és Szlavonia bánjai, gr. Nádasdi Ferencz királyi curiai bíró s más grófok, bárók, magnások igen számosan.

Ezen okmányt nem láttam Bodnak eddig kiadott egy munkájában sem, meglevén nyomtatásban, jó részt azt hitte, hogy az már ismeretes s ennél fogva fölöslegesnek tartotta kiadását vagy ismétlését valamelyik nagyobb munkájában.

Harmadik darabja a Noctes Hévíziensesbe foglalt okmányoknak:

¹ Kővári L. Erdély Történelme V. k. 153. l.

² Szabó Károly Régi Magyar Könyvtár II. k. 404. lap. 1483. sz. a.

³ Lásd ezen Athnámét 1681 április 18. Konstantinápolyból keelve Erdélyi országgyűlési emlékek XVII. k. 181—183. ll.

Caroli Sexti rescriptum, quo assecurantur Transilvani de iuribus et privilegiis conservandis. 13 Martii 1712.

Ezen darabot bevette »Historia Hungarorum ecclesiastica« című nagy munkája harmadik kötete negyedik könyvébe, mely kiadatott Lejdában 1889 a magyar protestáns irodalmi társaság költségén, s ennek 212—213. lapjain olvasható: »Carolus Sextus, datus ad Transilvanos die 13 Martii anno 1712 literis, eos assecuravit de omnibus libertatibus ecclesiasticis et politicis in vigore suo conservandis ita illis rescribendo ad gratulatorias de felici reditu:

Carolus Sextus Dei gratia Romanorum etc. Befejezés: Datum in civitate nostra Viennae Austriae die 13 mensis Martii anno D. 1712, regnorum nostrorum Rom. 1. Hispan. 9. Hung. et Bohem. 1. Carolus. B. Sigismundus Kornis. Ad mandatum C. Regiaeque Maiestatis Andreas Szentkereszti.

Negyedik vagy utolsó része a »Noctes Hévizienenses«-be foglalt okmányoknak a Jezsuitákról szól.

A szécsényi országgyűlés (1705 szept.) 6-dik törvénycikke a jezsuiták hatáskörét megszorította és a német nemzetből valókra és a kik németesek, kimondotta, hogy azok az országból kitarodjanak. Ez ellen a jezsuiták nagy mozgalmat idéztek elő Magyarország északnyugoti részén és hat vármegyét rábírtak, hogy a szécsényi gyűlésen ellenük hozott határozat eltörlését szorgalmazzák.¹ E hat vármegye tehát kérvényt nyújtott be II. Rákóczi Ferenczhez. Ezt a haza és vallászabadságért szövetkezett magyarok vezérökké választottak, és a ki az elégtelenséget okozó osztrák kormány ellen háborút is folytatott több-kevesebb szerencsével, arra kérvén, hogy a szécsényi gyűlésen a jezsuiták ellen hozott törvénycikk mellőzésével a jezsuitákat kegyeskedjék az országban megtartani. De egyuttal tiltakoznak is ezen határozat végrehajtása ellen. A folyamodvány címe: »Literae supplices simul protestatoriae, contradictoriae nomine Posoniensis, Nitraensis, Trencseniensis, Liptóiensis, Turoziensis et Arvensis comitatum ad principem Franciscum Rakoczi directae ratione relegationis Jesuitarum.«

Ezen okmányt bevette Bod Péter »Historia Hungarorum ecclesiastica« című nagy munkájába, mely kiadatott Lejdában II. kötet 3-dik könyv 322—324. l. latinul. Magyarul Zsilinszky Mihály adta ki »Magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai« IV. kötet 203—204. l. (Budapest, 1897). Ugyanitt az is ki van tüntetve, hogy ezen kérelevelet a daróczyi táborban 1705 október 30. adták át Rákóczinak. Rákóczi terjedelmes válasza e kérvényre: »Responsum principis Francisci Rákóczi, Ducis Hungarorum ad protestatoriam et contradictoriam supplicationem ratione relegationis Jesuitarum (1706).

Ezen válasznak csak első része van meg talált kézírati példányunkban, de szerencséje Bod ezt is bevette említett egyháztörténeti nagy munkájába s ott olvasható egész terjedelmében 324—340. lapokon. Zsilinszky Mihály pedig magyar fordításban adta ki idézett munkájában (206—225. ll.) Rákóczi ezen igen érdekes választát.

A felső vármegyék, írja Zsilinszky, legalább látszólag elfogadták

a fejedelemnek jóindulatu válaszát; de Berzeviczy Henrik, a nagyszombati érseki jezsuita kollegium aligazgatója a magyarországi összes jezsuiták nevében tiltakozott a rendnek Magyarországból való kiűzetése ellen. Tiltakozását 1687:20. t.-cikkre alapítja, mely a jezsuitáknak Magyarországra való behozatalát megalapította. Ügyvédi fogásokkal és következtetésekkel bizonyította, hogy azokat törvényes eljárás nélkül elítélni nem lehet.

Ezen tiltakozás sem maradt czáfolatlanul, a fejedelem — Rákóczi F. — sulyt helyezett rá, hogy kellő válasz adassék reá.

A Berzeviczy tiltakozása — protestatio ante Capitulum Strigoniense Societatis Jesu in causa exilii illius² — hiányzik Bodnak többször említett nagy munkájából, ellenben Zsilinszky ezt is valamint Rákóczinak erre vonatkozó válaszát is kiadta magyar nyelven a mint mind Ezeket láthatni nevezett munkája 225—232. lapjain.

A »Vesperae Hevizienses« is ilyszerű darabokat tartalmazhatott s a Bánffy Dénes tragédiája,³ mely kéziratunk első felében van, gyaníthatólag annak egyik darabja volt.

KONCZ JÓZSEF.

VERSEGHY IMÁDSÁGOS KÖNYVE.

A Nemzeti Múzeum kézirtára Verseghynek egy eddig ismeretlen munkáját őrizi 292 quart. hung. jelzéssel. A 15 ívből (60 lapból) álló kézirat a cenzori engedelem tanúsága szerint 1786-ban készült, valószínűleg abban az időben, mikor Verseghy, hogy ellenségei üldözését kikerülje, Egerben az anyjánál tartózkodott. A szószéken, mint pálos prédikátornak, szent beszédei közben imádkoznia is kellett, ezen imádságok közül egyetkettőt kiválasztott, másokkal megtoldott és ki akarta adni egy kötetben. Már készen állott a sajtóra abban az alakban, a mint ma a Múzeumban van. Címe a következő lett volna:

Keresztény Ájtatosságok

Versegi által

Minden napra

Nyomtattatott Pesten, Trattneri Betőkkal.

Jeligéje: Imádkoztatok gyakran, de buzgóssággal; ne tsak szóval, hanem szívvel is.

A helytartótanácsához is beáda s a kézirat utolsó lapján meg van az engedelem: »Ex consilio 28. aug. Budae celebrato. Imprimatur totum. Comes Josephus Haller«. Sőt a kiadóval, Trattnerrel is megegyezett, mutatja a címlapon lévő két német nyelvű technikai utasítás, melyek a kiválasztott rézmetszetek elhelyezésére vonatkoznak (»Die Inschrift zum zweyten Kupfer és *Felebarátodat.*« Die Inschrift zum ersten Kupfer: *Szeresd az Istent.*).

A »Keresztény Ájtatosságok« akkor azonban Verseghy zaklatott helyzete miatt nem jelenhettek meg, később pedig fontosabb föladatak felé fordult figyelme. Kár, mert van e füzetben több érdekes és jellemző adat. Tartalma a következő:

- Reggeli imádság (1—3. lap.)
- Ajánlás a' Szent mise előtt (3—4.)
- Mise a' Szent Háromságról (4—28.)
- A' Gyónás előtt és után, Ájtatosságok (29—31.)¹
- A' Részesülés avagy Communio előtt (31—32.)
- Estvéli ájtatosság (32—33.)
- A' Szent misének minden részeihez alkalmaztatott Énekek (összesen 9, 33—41.)
- Minden Szentekről, Lítania és Imádságok (42—49.)
- Imádság az országoló Fejedelemért (49.)
- Imádság az egész Kereszténységért (50—51.)
- Lauretomi Lítania (51—55.)
- A' Prédikáció előtt, Vasárnapi Ének (55—56.)
- A' Három Isteni Jóságok, a Hit, Reménység és a Szeretet (56—58.)
- Tartalom (59.)

Az imádságok közül a legkiválóbb a Reggeli Imádság, melyet egész terjedelmében közlünk.

REGGELI IMÁDSÁG.

Végzetetlen, örök, egy Isten, Atya, Fiú, és Szent Lélek, ki az Eget, és a' Földet teremtetted, 's nékem-is életet, 's lélekzetet adtál, a' te kegyelmed által fel-ébredtem álmomból, a' te kegyességed által megmaradtam az életben.

Magasztalom, és áldom a' Te szent nevedet mind ama' Jótéteményekért, mellyekkel lelkemet s testemet, mint Kegyes Atyám, meg-ajándékoztad: kérek egyszersmint, a' Te végzetetlen szeretetedre kérek, hogy engemet ezentől-is el ne hagygyál.

Mindenek előtt arra adgygy kegyelmet, hogy a' Te kedvedet, a' Te akaratodat mindenkor tellyesítsem. Teremts én bennem tiszta szívet; adgygy énnékem uj, és bizonyos Lelket; el ne vess engem' színed elől; légy kegyelmes hozzám.

Ojd [olv. óvjad]-meg érzékenységimet, és gondolatimat a' rossz ellenségnek töreitől, és a' világnak keleptzéitől; hogy kísértetbe jutván, vétekbe ne essek.

Világosítsd-meg értelmemet, hogy a' Jót a' Rosztól, és a' mi a' Léleknek, és testnek hasznos az ártalmastól meg tudgyam különböztetni, és így a' gonoszat távoztassam, a' Jót pedig magamnak el-válaszom.

Vezérelj lépésimet, hogy meg ne ütközzek, el ne essek, vezess engemet minden utaimban, a' Te Lelked mutassa-meg nékem mindenkor a' jó ösvényt.

¹ E részt a censura kitörölte (talán a gyónás titkos volta miatt.)

Jobbitsd-meg akaratomat, hogy jóban foglalatoskodgyak, és felebarátomat szeressem, mint önnön magamat.

Add, Istenem, hogy a' Bünösöknek, és a' Gonosztévőknek társaságába en adgyam magamat, ne engedd, hogy törvényszegésekben részesüllyek.

Add-meg, hogy minden tselekedeteimet a' kereszténységnek szent Tanításihoz alkalmaztassam. Add-meg, hogy messze legyen tőlem minden Gonoszság és Tettetés.

Oltalmazz-meg engem a' szerentsétlen esetektől, és a' szivbéli szomorúságoktól; ugy szinte a' hamis Barátoktól.

A' Te bölts gondviselésedre hagyom egészen magamat, tudván, hogy a' benned bizakodók semmi fogyatkozást nem szenvednek, hogy Te jól tudod szükölködéseimet; és hogy meg-adod mindazokat a' miket kérendek, ha buzgósággal kérem, és üdvösségemre szükségesek.

Add-meg hivatal-béli foglalatosságimat, hogy szerentsések legyenek, és életemnek fentartására elegendőképpen gyümöltsozzenek: ne talántán szegénységbe, és kitsiny-szivűségbe essek.

Maradgy az én, és a' hozzám tartozandóknak Attya; és engedd, hogy soha ne legyünk méltatlanok Fiaidnak nevezetni.

Igazgasd szivemet, hogy *a' Te nevedet mindenkor félljem.*

Erősítsd-meg hitemet, hogy úgy, mint tökéletes katolikus keresztény bé-tellyesítsem az üdvösségre vezérlő tanításokat 's parantsolatokat.

Add, hogy úgy éllyek, mintha még ma meg kellene halmom; hogy így mindenkor készen legyek, a' Te szined előtt meg-jelenni, és hogy lélekkel úgy, mint valósággal mondhasam: Istenem! néked élek és néked halok! tiéd vagyok halálomban, tiéd életemben. Amen.

Ennek az imádságnak, valamint a többinek is jellemző sajátsága az igazi, felekezeti vonásoktól ment vallásosság. Emelkedett, erőttől duzzadó nyelven szólal meg bennük egy vallásos szív; igazi lélekből fakadó imák. Egyszerű szavak, nincs bennük semmi czifraság, de épen azért közvetlenek. Elmondhatja bárki, mert nem az emberek egy részének érzelmeit tolmácsolja, hanem minden hívő lélekét: nincs bennük egy dissonans hang, egy oda nem illő mondat sem.

Érdekesebb ennél, hogy lefordította könyvében az egész szent misét (és a litániát is) magyarra! Úgy látszik, Versegly előtt a magyar liturgia lebegett; mikor ezt a fordítást végezte, hatalmas nemzeti érzése legyőzte az úgy sem erős ragaszkodást az egyház dogmáihoz, kívánatosnak tartotta, hogy a misében is magyar szót halljon a közönség.

A mise egyes részeihez készített énekek első próbálkozásai a költészet terén, de még egyáltalán nem sikerültek. Nem egyebek ezen énekek versbe szédett lapos prózájánál, a mely sokszor az érthetlenségig zavaros. A verselése is rossz, vagy legalább is döcögős. Magyaros versformában vannak az énekek írva, de a rhythmus lüktetését csak bajjal érezzük, a czezurával alig gondol, úgy hogy tulajdonképen csak az össze-

csengő ragrímek teszik verssé. Egyetlen érdemük így a forma megválasztása. Ugyanabban a mértékben vannak írva, mint Kisfaludy Sándor regéi, két ütemű hetes (4 + 3) és hatos (4 + 2 vagy 3 + 3) vagy nyolczas (4 + 4) és hetes sorokból alakulnak a nyolczsoros versszakok. Valószínű, hogy Verseghy erre a stropha-alkotásra a népköltészetből merített ösztönzést, mint jó zenész ismerte a magyar nép verselését, elfogadta a használatban lévő sorokat, az ősi nyolczast és hatost, meg a hetest és zenei érzéke vezette, hogy a hosszabb sorok után egy-egy rövidet vetve megalkossa azt a stropha-szerkezetet. Kár, hogy csak itt alkalmazza, később, mikor költeményei nyomtatásban is megjelennek, egészen átpártol a modern nyugoteurópai és a klasszikus verseléshez. Így ez a kísérlete csak kísérlet maradt, nyomot nem hagyott az irodalomban s Kisfaludy-nak, mikor a Himfy-szakot megalkotta, vissza kellett nyúlnia ahhoz a forráshoz, melyből Verseghy is merített, a néphez. Hogy csakugyan volt érzéke Verseghynek a magyar rythmus iránt és hogy mennyire, sajnálatos az elpártolása tőle, annak igazolására álljon itt a »Vasárnapi Ének«.

A'

Prédikazio előtt
Vasárnapi Ének.

1.

Az Atyának, és Fiúnak
's a' Léleknek nevében
Mondgyák, kik itt egygyütt vannak
örvendő szívvél: Amen
Mondgyák: Amen! 's megváltónknak
figyelmeztvén szavára
Készüllyenek az Atyának
méltó imádására.

2.

Kegyes Atyánk! ki menyben vagy
's el-terjedve mindenütt
A' te neved, mely szent és nagy
ditsirtessen mindenütt.
Országodban, mely a Jónak
Régen el-készítettet
Es'te után tagjainknak
részésited lelkünket.

3.

A' mint készek az Angyalok
tellyesít'ni szavadat
ugy a földi alkotmányok
töltsék akaratodat
Adgy olly Kenyért, mely Ielkünket
jámberságra juttattya
Adgy ollyant-is, mely testünket
naprul napra táplálja.

4.

O! engedgy-meg botlásinknak
ha vétünkét sirattjuk
A' mint mink-is Adossinknak
bosszujit meg-bocsájtyuk,
Ha ránk támad a' kísirtet
fojtsd a' rosztat szívünkben
És akármelly veszedelmet
távoztass tőlünk: Amen.

CSÁSZÁR ELEMÉR.